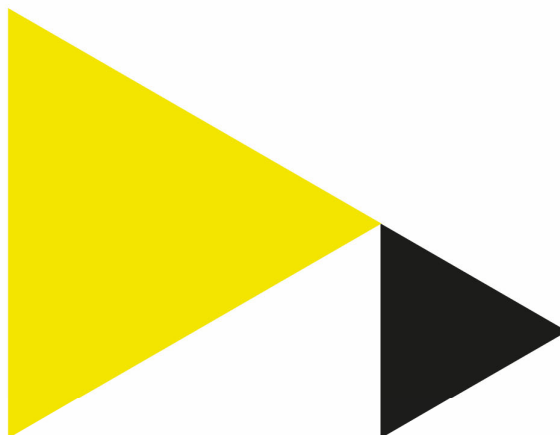

Ontwikkelmogelijkheden in het jongerenwerk voor jongeren in specialistische jeugdzorg

Lectoraat Youth Spot, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie

Ontwikkelmogelijkheden in het jongerenwerk voor jongeren in specialistische jeugdzorg

Auteur

Jolanda Sonneveld Msc,

Met medewerking van: Jeroen van der Voort, dr. Leonieke Boendermaker,
dr. Stijn Sieckelinck en Daniel Tempelman

Financier

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Uitgave

Lectoraat Youth Spot, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie
Hogeschool van Amsterdam - Postbus 1025 - 1000 BA AMSTERDAM

Het lectoraat Youth Spot richt zich op de professionalisering van het jongerenwerk. Zij werkt bottom-up (onder meer op basis van de 'tacit knowledge' van jongerenwerkers) met een open blik naar stedelijke, landelijke en internationale ontwikkelingen in de werelden van jongeren, samenleving, wetenschap en beleid. Het lectoraat Youth Spot wordt gevormd door Combiwel, PerMens, Dock, Jongerenwerk Utrecht (JoU), Roc van Amsterdam, Youth for Christ, Xtra welzijn, Participe, ContourDeTwern (R-newt), De Schoor, Dynamo, Stichting Jeugd en Jongerenwerk Midden Holland, Swazoom, Bindkracht 10, Meerwaarde en de Hogeschool van Amsterdam.

Datum

20-May-21

Versie

1.0

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Achtergrond en inleiding	4
2. Doel- en vraagstelling	6
3. Onderzoek via interviews en een quikscan	6
4. Resultaten	7
4.1 Brug naar formele hulp	7
4.2 Omgeving voor pro-sociale contacten	9
4.3 Omgeving voor zelfversterking	11
4.4 Omgeving voor maatschappelijke participatie	13
4.5 Brug naar zelfstandigheid	14
5. Conclusie & aanbevelingen	17
Toelichting methodische verantwoording	19
Literatuurlijst	21

1. Achtergrond en inleiding

De financiële druk en groeiende wachtlijsten in de jeugdzorg vragen om een verkenning van verantwoorde alternatieven om jeugdzorg voor jongeren eerder af te schalen of om uitstroom zo verantwoord mogelijk te maken (Hilderink et al., 2020). Meerdere onderzoekers beschrijven dat jongeren die jeugdzorg ontvangen baat hebben bij een steunend netwerk en doorgaande ondersteuning bij ontwikkeling naar zelfstandigheid of wanneer maatschappelijk participeren op eigen kracht niet of onvoldoende lukt (Artelloa et al., 2015; Boendermaker, Van Goor, & Jonkman, 2020). In het bijzonder bij de leeftijdsovergang van 18- naar 18+ als specialistische jeugdzorg wordt afgebouwd, maar ondersteuning vaak nog wel nodig is. Bij veel jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties en jeugdzorg ontvangen ontbreekt een steunend netwerk (Boendermaker, Abu Ghazaleh, Fukink, Mak, & Manders, 2021). Een gevolg hiervan kan zijn dat jongeren langer afhankelijk blijven van professionele hulp.

Professioneel jongerenwerk is een beroep binnen het sociaal werk dat zich richt op ondersteuning van jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. Inzet van het professionele jongerenwerk is om vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren (10 - 24 jaar) en richt zich primair op jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties (Metz, 2013; 2017; Dunne, Ulicna, Murphy, & Golubeva, 2014). Naast de overgang van kind naar volwassenheid, hebben deze jongeren te maken met een vorm van uitsluiting als gevolg van opgroeien in achterstand, een gebrek aan vaardigheden, capaciteiten of mogelijkheden of een specifieke ontwikkelingsopgave (Sonneveld, Rijnders, Metz, Van Regenmortel, & Schalk, 2020; Abdallah, 2017). Jongerenwerkers ontmoeten deze jongeren in hun vrije tijd binnen verschillende informele contexten in hun buurt (op straat, online, op school, in jongerencentra) (Batsleer & Davies, 2010; Ritchie & Ord, 2016). Gezien het jongerenwerk een professie is in het domein van de vrije tijd kiezen jongeren zelf of, hoe en voor hoelang zij deelnemen aan jongerenwerkactiviteiten.

Met een combinatie van methodieken draagt het jongerenwerk bij aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie. Voorbeelden zijn ambulant jongerenwerk, groepswerk (zoals inloop, muziek- en sportactiviteiten), informatie & advies en individuele begeleiding. Verschillende onderzoeken tonen aan dat als jongeren een langere tijd participeren in het jongerenwerk zij hun sociale vaardigheden en eigenaarschap ontwikkelen, hun sociaal netwerk versterken en vaker vrijwilligerswerk doen (Sonneveld, Metz, Manders, Schalk, & Van Regenmortel, 2021; Sonneveld et al., 2020; Ord et al., 2018; Fyfe et al., 2018). Door bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie van jongeren kan het jongerenwerk als preventieve voorziening in de wijk voorkomen dat jongeren persoonlijke en sociale problemen ontwikkelen of verergeren en daarvoor beroep moeten doen op relatief dure jeugdzorg. Jongerenwerkers zijn daarnaast voor een brede groep jongeren vroegsignaleerders en doorverwijzers in de wijk waardoor professionele hulp tijdig kan worden ingeschakeld om erger te voorkomen (De Meere & Stoutjesdijk, 2019; Coulston, 2010; Sonneveld et al., 2021). Hoewel het precieze aandeel onbekend is, zijn jongeren die specialistische jeugdhulp (zoals begeleid wonen, pleegzorg of intensieve gezinsbehandeling), jeugdreclassering of jeugd-ggz ontvangen¹ ook doelgroep van het jongerenwerk (Sonneveld et al., 2020; Wright & Ord, 2015).

¹ Voor de leesbaarheid duiden we dit in het rapport deze verschillende vormen van hulp aan als specialistische jeugdzorg.

De problemen waar deze jongeren mee te maken hebben en jeugdzorg voor ontvangen zijn divers. Het kan bijvoorbeeld gaan om depressie, ontwikkelings-, gedrags- en angststoornissen of verslavingsproblematiek.

Ook is bekend dat deze jongeren in het jongerenwerk een minder sterk sociaal netwerk hebben, vaker stress ervaren, een lager zelfwaardegevoel en minder eigenaarschap over het eigen leven ervaren (Sonneveld, Metz, & Manders, 2019). Naast geboden jeugdzorg die deze jongeren ontvangen, kan professioneel jongerenwerk deze jongeren extra ontwikkelmogelijkheden bieden voor hun persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie.

Er is weinig bekend over welke extra ontwikkelmogelijkheden het jongerenwerk biedt voor jongeren die al specialistische jeugdzorg ontvangen voor hun problematiek. Eerder onderzoek biedt voorzichtige aanwijzingen dat participatie van deze jongeren in jongerenwerk eraan bij kan dragen dat jongeren hun school- of werkcarrière versterken of via contact met een jongerenwerker eerder ontvankelijk worden voor het ontvangen van specialistische jeugdzorg voor hun problemen (Sonneveld et al., 2020). Volgens een maatschappelijke business case zou inzet van jongerenwerk de relatief dure kosten voor specialistische zorg kunnen drukken, bijvoorbeeld omdat de hulp eerder zou kunnen worden afgeschaald als jongeren in hun vrije tijd participeren in jongerenwerk (Leih, 2018).

2. Doel- en vraagstelling

Doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de extra ontwikkelmogelijkheden die het jongerenwerk deze doelgroep biedt, naast de ontvangen specialistische jeugdzorg. Inzicht is relevant voor een betere positionering van het jongerenwerk als partner in het jeugdstelsel en in de zoektocht naar verantwoorde alternatieven om de druk op de jeugdzorg te kunnen verlichten.

Centraal vraagstuk van dit verkennende onderzoek is hoe het professionele jongerenwerk van betekenis kan zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie van jongeren die naast deelname aan jongerenwerk specialistische jeugdzorg ontvangen.

Het onderzoek kent drie deelvragen:

Deelvraag 1: In hoeverre ervaren jongeren en professionals (jeugdzorg en jongerenwerk) dat ondersteuning vanuit jongerenwerk van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen?

Deelvraag 2: Wat in de ondersteuning van jongerenwerkers wordt ervaren als betekenisvol voor persoonlijke ontwikkeling, herstel en versterking van maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen?

Deelvraag 3: Wat zijn bevorderende factoren die ertoe kunnen bijdragen dat het jongerenwerk van betekenis kan zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en versterking van maatschappelijke participatie van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen.

3. Onderzoek via interviews en een quikscan

Voor deze verkenning zijn 20 semigestructureerde interviews gehouden onder drie respondentengroepen:

N = 7	N = 7	N = 6
Jongeren 16+ die specialistische jeugdzorg ontvangen en in jongerenwerk participeren	Jongerenwerkers werkzaam in professioneel jongerenwerk	Jeugdhulpverleners werkzaam in specialistische jeugdzorg en jongeren begeleiden die participeren in jongerenwerk.

Aanvullend is er via een quickscan gezocht naar literatuur over de doelgroep, de ondersteuning / hulp die zij ontvangen vanuit jeugdzorg en jongerenwerk. De literatuur is gezocht via referenties in de door lectoraat Youth Spot verzamelde nationale en internationale literatuur (periode 2008- 2021). Daarnaast is er via netwerkcontacten relevante literatuur aangedragen. Een uitgebreide beschrijving van de methodische verantwoording vindt u achterin dit rapport.

4. Resultaten

Vanuit de interviews zijn er vijf ontwikkelmogelijkheden te onderscheiden waarop het jongerenwerk van betekenis is voor jongeren die ook specialistische jeugdzorg ontvangen. Onder ontwikkelmogelijkheden verstaan wij mogelijkheden die deze jongeren aangereikt krijgen vanuit zowel de aanwezige jongerenwerkvoorzieningen in de wijk als de pedagogische begeleiding vanuit jongerenwerkers binnen die voorzieningen. Het aanbod en de begeleiding maken het mogelijk dat jongeren zich in positieve zin kunnen ontwikkelen.

De vijf ontwikkelmogelijkheden zijn:

- 1) brug naar formele hulp;
- 2) omgeving voor pro sociale contacten;
- 2) omgeving voor zelfversterking;
- 4) omgeving voor maatschappelijke participatie;
- 5) brug naar zelfstandigheid.

Hoe sterk deze vijf ontwikkelmogelijkheden door respondenten worden ervaren is afhankelijk van de specifieke ontwikkelbehoeften van de jongere die participeert in jongerenwerk. Hieronder werken we de vijf ontwikkelmogelijkheden uit door eerst de ontwikkelbehoefte van deze doelgroep te beschrijven, vervolgens hoe het jongerenwerk in deze behoefte voorziet en hoe dit vervolgens bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie van jongeren. Tot slot wordt waar mogelijk gereflecteerd op hoe het jongerenwerk aanvullend kan zijn op de jeugdzorg en wat eventuele bevorderende factoren hierin zijn.

4.1 Brug naar formele hulp

Ten eerste vormen jongerenwerkers voor jongeren een brug naar hulpprofessionals binnen formele jeugdzorginstanties. Jongerenwerkers motiveren en ondersteunen jongeren in het serieus nemen van hun problemen en daarbij de nodige hulp te aanvaarden. Deze ontwikkelmogelijkheid is vooral gericht op jongeren die (nog) niet open staan om de geboden hulp te ontvangen en richting hulpverleners gesloten blijven over hun problemen of weinig motivatie tonen om aan ontwikkeldoelen (dagritme, stoppen blowen, aanpassing gedrag) te werken.

'Je merkt vaak dat jongens die heel lang in de hulpverlening zitten dat ze zichzelf een bepaald iets hebben aangeleerd. Dat zijn hulpverlener denkt van 'diegene die snapt het allemaal wel', maar dat ze dan gewoon sociaal wenselijk is wat ze allemaal roepen en vertellen en ja, dat dat het dan helemaal niet tot de kern komt ofzo.' (Jongerenwerker)

'Ik hou liever mijn problemen voor mijzelf. Omdat als ik het aan iemand vertel ofzo dan, dat lost helemaal niks op snapt u? (Jongere 16 jaar)

'... dus hij laat mij niet zo toe in zijn wereld' (Hulpverlener)

De ondersteuning vanuit jongerenwerkers is gericht op het verhelderen van de hulpvraag bij jongeren, bewustwording creëren over het belang van de hulpverlening, het tonen van interesse in en betrokkenheid

bij de hulpverlening en het geven van tips om te voorkomen dat jongeren voortijdig 'afhaken'. Concreet doen jongerenwerkers dit bijvoorbeeld via het voeren van individuele informele gesprekjes met jongeren en door met jongeren mee te gaan naar gesprekken bij hulpinstanties.

'Ze (jongerenwerker) is altijd wel aan mijn zijde gebleven, bij gesprekken was ze altijd aanwezig. Dus ze heeft wel heel veel invloed gehad.' (Jongere, 19 jaar)

'Tijdens het hardlopen.... en dan kan ik soms tussen neus en lippen door even vragen en hoe gaat het nu met...? Ja het probleem of he 'hoe gaan je gesprekken bij [hulpverlener]'. ... En als een jongeren aangeeft dat het moeilijk gaat en waarom gaat het dan moeilijk en dan kan je bijvoorbeeld ook tips geven aan die jongeren zelf.' (Jongerenwerker)

'Of bijvoorbeeld even een appje sturen. Hey, Hoe was je gesprek of denk er even aan? Ga je nog? Het kan zijn hele kleine dingetjes waardoor je dus zeg maar wel. Ja ik denk misschien maar ja, nu praat ik voor jongeren, maar ik denk dat je ze zo het gevoel geeft dat je echt een onderdeel ja, dat ze niet alleen staan of zo.' (Jongerenwerker)

Jongerenwerkers staan als professionele ondersteuners in het vrije tijdsdomein dicht bij de dagelijkse werkelijkheid van de jongeren, waardoor ze gemakkelijk contact maken met jongeren. Jongeren geven aan zich bij hun jongerenwerker vertrouwd te voelen om over hun problematiek te praten.

'Ik noem mijn rol altijd de stoere vigilant die heel snel contact kan maken, waar het de loketfuncties niet zo goed lukt.' (Jongerenwerker)

'Ik heb hem ook uitgelegd welke problematiek ik dan heb en wat voor hulp ik krijg en of dat mij helpt en dat soort dingen....' (Jongere, 22 jaar)

Jeugdhulpverleners ervaren dat jongerenwerkers vanuit deze positie in staat zijn om jongeren het vertrouwen te geven en te motiveren om over hun problemen te gaan praten met formele hulpinstanties en daarmee stappen te zetten richting een positieve ontwikkeling.

'Dat ik wel heb gezien van dat die jongen ook wel al meer van zichzelf heeft laten zien in dat contact en ook wel meer zich kwetsbaar heeft durven opstellen om tot verandering te komen en dan is het mooi dat er een aansluiting ook ligt vanuit het jongerenwerk om deze jongens in dat gesprek en dat contact te houden.' (Hulpverlener)

'Ik heb bijvoorbeeld met een jongerenwerker samen ook een jongere gehad en die jongen die zegt altijd van "ja er gebeurt toch niks weet je, want er is toch niks aan de hand". En dan kon de jongerenwerker vanuit zijn rol met deze jongen. "Ja, maar ja, dat kan je wel zo zeggen, jongen, maar ik zie toch dit of dit en dat is dan toch wel er is gebeurd. Is toch wel iets aan de hand? Weet je er is toch wel een zorg of er moet toch wel iets anders". En dan kan dat zo'n jongen helpen. Om dan vervolgens te denken van: Oh ja, dan moet ik misschien toch maar weer daarover in gesprek gaan'. (Hulpverlener)

Het laagdrempelige karakter van het jongerenwerk is in dit proces een bevorderende factor. Jongerenwerkers zijn laagdrempelig voor jongeren door hun fysieke aanwezigheid in de wijk en ontmoetingsplekken te bieden die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Een dergelijke voorziening verlaagt de drempel voor jongeren om hun twijfels ten aanzien van hulpinstanties te delen en hun ondersteuningsvragen bespreekbaar te maken.

Ander onderzoek (Boendermaker et al., 2020) onder jeugdhulpverleners bevestigt dat professionals soms veel tijd en moeite moeten investeren in het contact met kwetsbare jongeren en het opbouwen van een werkrelatie, zeker als jongeren zorg mijndend zijn. Vanuit studies naar jongerenwerk is bekend dat jongerenwerk jongeren die zorg mijnden en/of hulpverleningsmoe zijn weet te vinden en aan zich weet te binden (Wright & Ord, 2015; Howard, 2018). De brug die het jongerenwerk voor deze jongeren kan zijn richting formele hulp kan mogelijk een positieve uitwerking hebben op de werkrelatie tussen hulpverleners en jongeren, waarvan bekend is dat deze nodig is voor positieve hulpverleningsprocessen en -resultaten (Van Hattum, De Greef, Van der Rijken, Golbach, & Scholte, 2019).

4.2 Omgeving voor pro-sociale contacten

Het jongerenwerk biedt deze jongeren ten tweede een omgeving waarbinnen ze betekenisvolle relaties met andere jongeren aangaan en waarbinnen zij zowel informele steun van andere jongeren kunnen ontvangen als geven. Sommige jongeren in specialistische jeugdzorg zitten door hun problematiek veel thuis, gaan niet naar school of werken niet. Hierdoor hebben ze een (zeer) beperkte vriendenkring en kampen met gevoelens van sociale eenzaamheid. Covid-19 heeft ertoe geleid dat de mogelijkheden voor deze jongeren om vriendschappen op te bouwen nog moeilijker zijn geworden.

‘Omdat zij heeft genoeg individuele hulp, maar zij zoekt gewoon ergens waar zij ook gewoon jongere kan zijn. Zij gaat niet naar school, zij doet niks verder. Zij doet geen sport, dus zij zei: ‘ik zou het ook gewoon met andere jongeren leuk willen hebben..’ (Jongerenwerker)

Ook kunnen jongeren in de wijk of jongeren die terugkeren in een wijk (vanuit detentie of een leefgroep) behoefte hebben aan nieuwe sociale contacten. Mogelijk ook om terugval in oud gedrag (drugsgebruik / recidive) door negatieve groepsdruk in de toekomst te voorkomen.

‘Stel dat een jongere twee jaar weg is geweest uit een dorp. Dan is er wel het een en ander veranderd. En misschien de vrienden die hij had, die heeft hij niet meer.’ (Jongerenwerker)

‘Ik heb een jongere gehad. Heel lang gehad en die jongen had echt heel veel problemen met buiten, dus met de jongeren met wie hij omging, maar ook met middelengebruik in die groep en door de verveling eigenlijk is hij heel erg de weg kwijtgeraakt.’ (Hulpverlener)

Het jongerenwerk voorziet in de ontwikkelbehoefte van deze jongeren om nieuwe pro-sociale contacten aan te gaan met andere jongeren. Via zowel ongeorganiseerde (inloop) als meer gestructureerde groepsactiviteiten voor specifieke doelgroepen (zoals een meidentraining of een groep voor jongeren met psychische kwetsbaarheid), bieden jongerenwerkers mogelijkheden voor jongeren om binnen een veilige setting nieuwe sociale contacten aan te gaan en faciliteren zij positieve interacties tussen jongeren.

'En dat ze zo ook in contact komen met eigenlijk iedereen. We hebben islamitische meiden, we hebben homofiele jongeren, we hebben straatschoffies, of voormalig straatschoffies, voormalig drugsgebruik, we hebben jongeren die op de universiteit zitten, we hebben jongeren die helemaal geen diploma hebben. Dus iedereen komt elkaar tegen, dus zo krijg je ook heel veel wederzijds begrip en ook wederzijdse connecties.' (Jongerenwerker)

'En kennismaken met andere mensen, andere jongeren, werkt vaak goed. Dus als je ergens een positieve groep hebt die ergens mee bezig is, om zo iemand is een keer mee te nemen. Van 'kom eens kijken, ga eens mee'. (Jongerenwerker)

Vanuit verschillende respondentgroepen wordt ervaren dat jongeren in het jongerenwerk duurzame sociale contacten kunnen opbouwen, die ook buiten het jongerenwerk van betekenis zijn.

'..maar het is gewoon duidelijk dat ik behoefte heb aan nieuwe mensen leren kennen. En... dat wordt daar zeg maar opgemerkt. En dat gebeurt daar gewoon.' (Jongere, 22 jaar)

'En heb ik mijn vriendengroep leren kennen eigenlijk.' (Jongere, 16 jaar)

'Eerst zie je elkaar 1 keer, dan ga je elkaar groeten. Maar na een aantal keer dan zie ik ze ook gewoon buiten, dan ga ik ook gewoon met ze praten. Dus ik ken nu meer mensen dan dat ik eerst kende, en dat is wel leuk.' (Jongere, 19 jaar)

'Nou wat ik mooi vind bij die groep die ik dan vooral ken is dat jongeren gewoon blijven komen. Ook als zijn ze 22, dan komen ze gewoon ook af en toe weer meedoen. Die voelen wel heel erg de verbinding met die groep.' (Hulpverlener)

Daarnaast ontvangen jongeren informele steun vanuit de sociale contacten die zij aangaan in het jongerenwerk. Onder 'gelijken' ervaren jongeren een informele, fijne sfeer waar je 'mag zijn wie je wilt zijn' en waar het ervaren taboe dat heerst op 'problemen' en 'hulp nodig hebben' bespreekbaar wordt. Het praten over hun gedachten, gevoelens, ervaringen kan bijdragen aan een gevoel van erkenning, 'erbij horen' en 'er niet alleen voor te staan'.

'Maar toch hebben ze allemaal van ...joh he.. binnen deze groep, binnen deze training hebben we eigenlijk allemaal wel hetzelfde probleem. Terwijl we daarbuiten, hebben we eigenlijk allemaal onze eigen problemen, maar binnen...plus voelen ze zich gesteund.' (Jongerenwerker)

'Juist door er zo open over te praten en dan het gevoel te hebben dat het ok is. Dat er geen oordeel over is, dat het gewoon kan gebeuren, ja iedereen heeft daar zijn problemen weet je wel. Ja dat geeft toch wel heel veel vertrouwen of dat je niet gek bent en dat je niet...snap je.' (Jongere, 22 jaar)

'... iedereen weet dat als je naar [groep psychische kwetsbaarheid] gaat dan zit er ergens iets van een onzekerheid of een kwetsbaarheid of iets waar die mee heeft te kampen.' (Jongerenwerker)

De gesprekken met andere jongeren in het jongerenwerk kunnen steunend zijn in het ontwikkelproces van jongeren. Het openlijk praten met anderen over hun kwetsbaarheid helpt hen om hun ziektebeeld of het gevoel van 'anders zijn' te accepteren en daarmee ook weer van betekenis te zijn voor anderen.

'Ze kennen elkaar dus samen huilen, samen lachen. De problematiek in de wijk wordt samen ervaren. En ik denk als je dat samendoet, dat geeft je ook meer kracht om ergens overheen te komen, dan dat je het in je eentje moet doen.' (Hulpverlener)

'Daarom vind ik het zo fijn om ook openlijk over mijn verhaal te vertellen, dat leert je ook gewoon om ermee om te gaan en het te accepteren.' (Jongere, 22 jaar)

'Ja, er was wel een persoon die ook een soort van probleem had. Maar ik had dat probleem al meegemaakt, dus ik kon vertellen hoe ik dat ervaarde en wat ik zou doen als ik haar was. En uiteindelijk denk ik dat ze daar wel iets aan heeft gehad.' (Jongere, 19 jaar)

Tot slot kan een omgeving waarbinnen jongeren pro sociale contacten ontmoeten jongeren ervan weerhouden om zich te laten beïnvloeden door negatieve invloeden van de straat.

'Ze hebben bijvoorbeeld dit. Zodat jongeren van de straat blijven zodat ze geen domme dingen gaan doen. Dat is, wordt wel gewaardeerd snap u?' (Jongere, 16 jaar)

Onderzoek onder jongeren met psychische en gedragsproblematiek bevestigt dat sommige jongeren het moeilijk vinden om contact te leggen met anderen en relaties te onderhouden door eerdere negatieve ervaringen waardoor hun vertrouwen is geschaad (Boendermaker et al., 2020). Dat het jongerenwerk voor jongeren bijdraagt aan het versterken van sociale steun van jongeren blijkt ook uit ander onderzoek onder de brede doelgroep van het jongerenwerk (Dunne et al., 2014; Fyfe et al., 2018; Ord et al., 2018; Sonneveld et al., 2020). Het onderzoek van Ritchie en Ord (2016) maakt inzichtelijk dat jongeren profiteren van een ruimte in het jongerenwerk om een peer-netwerk te ontwikkelen en waarbinnen ze niet worden uitgesloten. Het ontvangen van sociale steun vanuit peers is van invloed op de gezondheid, welzijn en volhouden van positief gedrag van kwetsbare jongeren (Bagnall et al., 2015; Boendermaker et al., 2020).

4.3 Omgeving voor zelfversterking

Het jongerenwerk biedt jongeren in specialistische jeugdzorg ten derde een omgeving voor zelfversterking door jongeren via activiteiten en begeleiding mogelijkheden te bieden voor het ontdekken en ontwikkelen van interesses en kwaliteiten. Kenmerkend voor deze doelgroep is dat zij vanuit verschillende omgevingen (thuis - school - hulpverlening) vaker worden geconfronteerd met zaken in hun leven die niet goed gaan, hun tekorten en hoe dat via aanpassing of behandeling zou moeten verbeteren. Ook ervaren sommige jongeren dat de 'wereld om hen heen' hen niet begrijpt of beschouwt als jongeren die niks kunnen. Het ervaren stigma kan voor jongeren een belemmering vormen voor een positieve ontwikkeling.

'Want het is ook heel vaak het idee, dat voelen ze zelf vaak en dat hoor ik ook vaak terug, dat ze zeggen "ik word er zo moe van omdat mensen denken dat wij niks kunnen of dat ik niks kan, omdat ik niet naar school ga of ik werk niet, dat ik daardoor niets kan' (Jongerenwerker).

Jongerenwerkers voorzien in de behoefte van deze jongeren om in hun vrije tijd via ontwikkelingsgerichte activiteiten een tegenwicht te bieden voor de problemen waar jongeren in hun dagelijks leven mee worden geconfronteerd. Voorbeelden zijn bootcamps, hardlopen, mountainbiken, koken, muziek- of theater maken.

'Je kan ze ook juist weer even iets positiefs bieden binnen het jongerencentrum om weer even de keerzijde aan de ene kant heb je het probleem en daarmee ben je bezig bij de hulpverlening en dan bij ons ga je iets positiefs doen....'(Jongerenwerker)

De ervaringen die deze jongeren via de activiteiten opdoen bieden hun ten eerste nieuwe inspiratie en plezier. Daarnaast ontdekken jongeren wat ze leuk vinden en krijgen ze mogelijkheden aangereikt om zich hierin verder te ontwikkelen.

J. En wat doe je in je vrije tijd? Heb je hobby's?

Nou eigenlijk gamen en chillen met vrienden, dat is het enige eigenlijk.

J. Ok, geen sporten, geen..?

'Nou, met [jongerencentrum] doen we nu wel mountainbiken natuurlijk en hardlopen. En dat mountainbiken vind ik echt zeer leuk.' (Jongere, 16 jaar)

'Nou als ik bv over die kookavonden dan mag hebben. Dat is iets wat voor mij, ja dat raakt echt mijn passie zeg maar en iets dat ik echt heel leuk vind. En dat ik daar die kans heb om voor 20 man te koken. Ja dat zou ik nergens anders kunnen hebben, dus dat betekent heel veel voor me.' (Jongere, 22 jaar)

Deelname aan activiteiten en de bekrachtiging die jongeren ontvangen vanuit hun omgeving op de 'tastbare' resultaten die zij door oefening kunnen bereiken (diner voor 20 mensen, vlog, muziek) kunnen positieve uitwerking hebben op hun eigenwaarde en zelfbeeld.

'Ik ben zelfverzekerder geworden als ik buiten ben. Want als ik dat durf, dan durf ik eigenlijk de rest ook. Bijvoorbeeld. Vooral dat. En gewoon wat vrolijker, ik vind het gewoon leuk om dat [vloggen] te doen.' (Jongere, 19 jaar)

Het proces van zelfversterking dat jongeren kunnen doormaken met begeleiding vanuit het jongerenwerk kan voor de betrokken hulpverlener aanleiding zijn om een hulptraject af te schalen in duur of intensiteit.

'Dat (DJ- muziekstudio) heeft er uiteindelijk toe bijgedragen zichzelf als een positieve persoon is gaan zien. Ik kan wel degelijk iets'. En dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat zijn ouders ook vooral hem zagen van o bliksem, hij kan wel degelijk wat, hij maakt stappen, hij maakt sprongen. Nou. Ja dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd, ja dan ontstaat er een soort gezamenlijkheid van: Nou we hebben het goed met elkaar. We kunnen op deze manier kunnen we verder. Dat heeft de hulp wel degelijk afgeschaald. Dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat ik de zaak heb afgesloten.' (Hulpverlener)

Vanuit de literatuur is bekend dat als jongeren hun kwaliteiten niet kunnen laten gelden dit kan leiden tot motivatieverlies en verlies van (zelf) respect (Swiersta & Tonkens, 2008; Sennett, 2003). Eerder onderzoek

bevestigt dat ontwikkelingsgerichte activiteiten in het jongerenwerk bijdragen aan het versterken van positieve emoties (je goed voelen, plezier hebben, erbij horen), het ontwikkelen van dromen en verwachtingen over wat ze in de toekomst willen en kunnen bereiken en het ontwikkelen van een positiever zelfbeeld (Abdallah, Kooijmans, & Sonneveld, 2016).

4.4 Omgeving voor maatschappelijke participatie

Ten vierde biedt het jongerenwerk jongeren in specialistische jeugdzorg een omgeving voor maatschappelijke participatie, zoals het doen van vrijwilligerswerk of het organiseren van activiteiten in de wijk. Jongeren in specialistische jeugdzorg die hun leven weer op orde beginnen te krijgen hebben behoefte om 'weer wat te doen' en van betekenis te zijn voor anderen in de samenleving.

'Maar ik zit nu ook in de fitness, dus ik heb aangeboden dat als het lekker weer is en het weer kan dat ik dan ook gewoon lesjes geef. Ze (jongerenwerk) vonden het leuk als ik dat wilde doen.' (Jongere, 19 jaar)

'Hij heeft best wel een redelijke vorm van autisme. Hij had drugsverslaving etc. En hij wilde wat doen. Hij was net helemaal clean, hij had nog wel gespecialiseerde hulp, bij (instelling).' (Jongerenwerker)

Het jongerenwerk voorziet in de ontwikkelbehoefte van jongeren om maatschappelijk te participeren door voor deze jongeren vrijwilligersfuncties te creëren in het jongerenwerk waarbinnen zij gepaste verantwoordelijkheden krijgen binnen activiteiten of projecten. Jongerenwerkers begeleiden jongeren in de uitvoering zodat jongeren stap voor stap leren om de bijbehorende verantwoordelijkheden te dragen.

En als ze eenmaal echte vrijwilligersfunctie in gaan dan gaan ze activiteiten aansturen. Ze krijgen functies bij bijvoorbeeld themadagen of feestdagen. Dan dragen ze echt deel aan een activiteit. Ze voeren hem mede uit en dan ook eigenlijk weer voor andere jongeren. (Jongerenwerker).

'Deze jongerenwerker heeft er ook voor gezorgd dat de jongere een baantje (vrijwillig) krijgt. Heeft hij gekregen, binnen de gemeente. Om outreachend met jongeren in contact te komen, over het belang van gemeenten en hun rol daarin en hoe ze daaraan kunnen deelnemen.' (Hulpverlener)

'Toen zijn we eigenlijk een soort van trajectje met hem aangegaan en ook stapje voor stapje, van "hé, waar wil je bijvoorbeeld over een half jaar staan? En hoe gaan we dat bereiken?" En zo stapje voor stapje. Met hem samengewerkt en ook steeds meer verantwoordelijkheid gegeven, dus als wij zagen en ook hij zag ik ben er klaar voor... gaven we hem wat meer verantwoordelijkheid.' (Jongerenwerker)

Jongeren ervaren door deze vorm van maatschappelijke participatie wat ze kunnen en hoe ze met hun ervaringskennis van betekenis kunnen zijn voor anderen in de samenleving. Bijvoorbeeld door hun ervaringen met psychische kwetsbaarheid of verslaving te delen met anderen via praatgroepen, vlogs, posters of theater. Met hun ervaringskennis kunnen zij andere jongeren bereiken die kampen met soortgelijke problematiek.

'We hebben een jongen die vanaf zijn 16e tot zijn 23e, die is zwaar verslaafd geweest. Nu is hij 3 jaar clean en nu runt hij een mannengroep van voormalig jonge verslaafden.' (Jongerenwerker)

'Ja we hebben, nu met corona, veel filmpjes over corona kunnen maken. Waarbij we aan jongeren vragen wat ze van corona en de maatregelen vinden, of ze misschien ook minder fijn in hun vel zitten.' (Jongere, 19 jaar)

'Ze [groep jongeren] willen zo direct op basisscholen, hier in het dorp, ze zijn aan het kijken of dat ze twee versies kunnen maken. Eentje voor groep 8. Ze gaan naar de middelbare school. Wat kom je allemaal tegen? Pesten, maar ook, nou ja zij noemen het dan 'donkere gedachten'. Hoe ga je daarmee om? Hoe ga je daar met vriendjes mee om? Maar aan de andere kant ook dit soort posters maken en gewoon verspreiden in gemeente X.' (Jongerenwerker)

De ervaringen en verantwoordelijkheden die jongeren in het jongerenwerk opdoen via vrijwilligerswerk kunnen uiteindelijk ertoe resulteren dat jongeren een vervolgstap kunnen maken naar betaald werk.

'..een half jaar erop was hij er klaar voor om te kunnen solliciteren.. ben ik met hem sollicitatiebrieven gaan schrijven en allerlei dingetjes gaan doen. En nu heeft hij een baan gekregen bij (xxxx) voor 16 uur en waarschijnlijk wordt het uitgebreid naar 28 uur.' (Jongerenwerker)

'.. als ze dan eenmaal bij ons zijn, dan worden ze zo gemotiveerd om ook weer andere dingen te gaan doen. Om dan toch misschien wel een keer een bijbaantje.' (Jongerenwerker)

Literatuurstudie van Boendermaker en collega's (2020) biedt aanwijzingen dat jongeren met psychische en gedragsproblematiek doorgaande ondersteuning nodig bij versterking van hun maatschappelijke participatie, bijvoorbeeld het doen van vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk met nodige ondersteuning biedt jongeren een mogelijkheid om werkervaring op te doen en werk gerelateerde en communicatieve vaardigheden te leren. Dat het jongerenwerk deze mogelijkheden kan bieden aan jongeren blijkt ook uit andere studies. Naarmate jongeren ouder worden en langer deelnemen in het jongerenwerk krijgen zij grotere verantwoordelijkheden toebedeeld binnen groepsgerichte activiteiten, zoals in de rol van vrijwilliger (Sonneveld et al., 2020). Vanuit longitudinaal onderzoek onder 1.597 jongeren die participeren in jongerenwerk in Nederland blijkt dat naarmate jongeren langer deelnemen in jongerenwerk vaker vrijwilligerswerk doen en activiteiten organiseren in de buurt (Sonneveld et al., 2021).

4.5 Brug naar zelfstandigheid

Tot slot vinden jongeren in specialistische jeugdzorg, aanvullend op de specifieke hulp/zorg of toezicht, mogelijkheden om hun zelfstandigheid verder te ontwikkelen. De geboden specialistische hulp is van tijdelijke aard en richt zich vaak op specifieke ontwikkeldoelen zoals het krijgen van een dagbesteding of afkicken. De jeugdzorg stopt zodra jongeren de leeftijd van 18 of 23 jaar bereiken, terwijl jongeren daarna vaak ook nog behoefte hebben aan ondersteuning bij het ontwikkelen van hun zelfstandigheid.

'Gewoon omdat hij op bepaalde gebieden nog wel wat ondersteuning nodig heeft. Nog steeds....sociaal emotioneel is hij echt wel jonger dan 19. Dus dat heeft effect op zijn zelfstandigheid, omgaan met financiën, dat soort dingen.' (Hulpverlener)

'... Want ik ben tijdelijk, maar zo'n jongerenwerker die kan er vier jaar inblijven, dat maakt niet zoveel uit.' (Hulpverlener)

Jongerenwerkers voorzien in deze ontwikkelbehoefte door jongeren, aanvullend op de ontvangen specialistische zorg, een laagdrempelige plek in de wijk te bieden waar deze jongeren terecht kunnen met hun ondersteuningsvragen. Zo krijgen jongeren in het jongerenwerk ondersteuning bij het regelen van financiële zaken, het vinden van een structuur, vinden van werk of woonruimte, het maken van keuzes of een luisterend oor als het even tegenzit en er vertrouwen nodig is dat het goed komt.

'Dus als hij een vraag heeft over een nou wat ik net zei het opbouwen van een CV of het regelen van een baan. Dat lukt deze jongere al niet dan gaat hij daarvoor naar het jongerenwerk. En dan gaat hij met een van de jongerenwerkers zitten om dat soort zaken te regelen.' (Hulpverlener)

'Weet je ik ga niet een hulpverlener overnemen, maar dat je wel even kan zeggen als iemand zegt yo, ik voel me rot' of 'ik kan niet slapen' dat je dan zegt van he, ga even een boek lezen of leg je telefoon weg, dat is beter en dan is het ook weer goed ofzo.' (Jongerenwerker)

'Maar die jongen die is uiteindelijk mee gaan draaien bij het jongerenwerk dus meer echt schilderen, klusjes doen, die avonden bij wonen en die is daardoor echt wel gaan zien dat er een andere invulling gegeven kan worden aan zijn vrije tijd ..' (Hulpverlener)

Voor jongeren kan de aanvullende ondersteuning vanuit jongerenwerkers van betekenis zijn in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid.

'Ik wil zelfstandig worden. En [jongerenwerker] helpt me bij alles wat daarbij komt kijken. Ik zou nul niet weten wat ik allemaal moet betalen, en daar kijkt [naam JW] dan bij mee. Wat moet je allemaal regelen als je op jezelf woont, wat kun je dan eten enz. Dus een beetje extra hulp, dat is gewoon fijn.' (Jongere, 19 jaar)

'Deze jongen die zat gewoon thuis en had helemaal niks te doen en doordat het jongerenwerk zo praktisch met hem is gaan zitten van hey maar dit heb je nodig, dit kan en uiteindelijk heeft deze jongen een baan en is deze jongen van de straat.' (Hulpverlener)

Hulpverleners ervaren in praktijk dat de aanvullende ondersteuning vanuit jongerenwerkers een begunstigend effect kan hebben op de duur of intensiteit van het geboden zorgtraject. Met de ondersteuning vanuit jongerenwerk, hoeft de hulpverlening minder intensief betrokken te zijn. Daarnaast zien hulpverleners voordelen in de fase van nazorg, waarin jongerenwerkers de steun kunnen bieden die dan nog nodig is en 'vinger aan de pols' kunnen houden.

Een bevorderende factor hierbij lijken de 'korte lijntjes' tussen jongerenwerkers en hulpverleners, zodat de ontwikkeling van jongeren in afstemming met elkaar kan worden gevolgd en er snel gehandeld kan worden als signalen hierom vragen. Hierbij dient de jongere zelf ook altijd op de hoogte te zijn over de informatie die tussen beiden wordt uitgewisseld.

'Dus eigenlijk zijn we heel mooi als geheel bij elkaar. Ja hoe het was geweest als hij (jongerenwerker) er niet was... weet ik niet..dan had ik er vaker naar toe moeten denk ik.' (Hulpverlener)

'En daarnaast kwam hij ook gewoon veel bij het jongerencentrum om mee te sporten en om activiteiten mee te doen. Dus het was niet zo dat hij alleen maar kwam om te chillen, maar ook omdat hij echt

daadwerkelijk gebruik maakten van de faciliteiten die ook door het jongerenwerk geboden werden. Dus toen hebben ze er uiteindelijk voor gekozen om niet nog de [hulporganisatie] in te zetten.' (Hulpverlener)

'Ik heb een aantal jongeren gehad die hebben vanuit de jeugdbescherming een onder toezichtstelling hadden zij staan. Dat afliep. Dus dat de jeugdbescherming zoiets had van „joh.. het gaat eigenlijk goed met de jongere of meisje, maar het zou mooi zijn al hij nog een tijdje gewoon contact kan hebben met iemand waarbij hij wat vragen kan stellen of waar die dingen kan monitoren, zodat hij zeg maar gewoon nog even een stukje verder op weg geholpen wordt.' (Jongerenwerker)

Onderzoek onder jeugdhulpverleners bevestigt dat jongeren in jeugdhulp behoefte hebben aan doorgaande ondersteuning bij hun overgang naar volwassenheid en het zelfstandig deel kunnen nemen aan de samenleving (Boendermaker et al., 2020). Jongerenwerkers bieden via individuele begeleiding ondersteuning aan jongeren die geen of onvoldoende steun vanuit belangrijke anderen (ouders/familie/vrienden) ontvangen of die te maken hebben met een opeenstapeling van tegenslagen die de ontwikkeling van deze jongeren negatief beïnvloeden. Jongerenwerkers blijken voor deze jongeren herkenbare en geaccepteerde dialoogpartners bij het leren omgaan met moeilijke uitdagingen (Sonneveld et al., 2020).

5. Conclusie & aanbevelingen

Inzet van dit onderzoek is om te verkennen hoe het jongerenwerk van betekenis kan zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie van jongeren die naast deelname aan jongerenwerk specialistische jeugdzorg ontvangen. Een quickscan van de literatuur en interviews met drie respondentengroepen hebben geresulteerd in een eerste inventarisatie van welke ontwikkelmogelijkheden het jongerenwerk deze specifieke doelgroep biedt, op welke manier het jongerenwerk dit realiseert en wat daarin bevorderende factoren zijn.

Jongeren en professionals ervaren dat het jongerenwerk op vijf manieren van betekenis is voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie van jongeren die naast deelname aan jongerenwerk specialistische jeugdzorg ontvangen.

1. Het jongerenwerk wordt ervaren als een brug naar professionals binnen formele jeugdzorginstanties. Via deze brug kan het vertrouwen van jongeren in formele hulp groeien en kunnen zij gemotiveerd raken om problemen serieus te nemen en hierbij formele hulp te aanvaarden.
2. Het jongerenwerk is voor deze jongeren een omgeving waarbinnen zij betekenisvolle relaties met andere jongeren kunnen aangaan en waarbinnen ruimte is voor het ontvangen en geven van informele sociale steun. Deze sociale steun vanuit peers kan een positieve uitwerking hebben op de gezondheid, het welzijn en het volhouden van positief gedrag.
3. Het jongerenwerk wordt ervaren als een omgeving voor zelfversterking van deze jongeren, zoals het vergroten van hun eigenwaarde en zelfbeeld.
4. Het jongerenwerk wordt ervaren als een omgeving waarbinnen jongeren via vrijwilligerswerk en betrokkenheid in maatschappelijke projecten hun maatschappelijke participatie kunnen vergroten en kunnen oefenen om (nieuwe) verantwoordelijkheden te dragen. Vrijwilligerswerk in het jongerenwerk kan daarmee een opstap zijn naar betaald werk.
5. Tot slot ervaren respondenten dat jongerenwerk een omgeving is waarbinnen deze jongeren hun zelfstandigheid verder kunnen ontwikkelen. In het bijzonder jongeren van 18 of 23 jaar waarbij de jeugdzorg ophoudt, maar er vaak nog wel ondersteuning nodig is.

Hoe sterk deze ontwikkelmogelijkheden in het jongerenwerk worden ervaren is afhankelijk van de specifieke ontwikkelbehoeften van jongeren in specialistische jeugdzorg. Via een combinatie van groepsgerichte activiteiten en individuele ondersteuning faciliteren jongerenwerkers de bovengenoemde extra ontwikkelmogelijkheden. Het laagdrempelige karakter van het jongerenwerk in de wijk en de aanwezigheid van 'korte lijntjes' tussen jongerenwerkers en hulpverleners lijken twee bevorderende factoren te zijn die ertoe bijdragen dat het jongerenwerk voor deze jongeren van betekenis kan zijn voor hun persoonlijke ontwikkeling, herstel en maatschappelijke participatie.

De vijf ontwikkelmogelijkheden maken inzichtelijk dat het jongerenwerk als partner in het jeugdstelsel, aanvullend van betekenis is voor een positieve ontwikkeling van jongeren die specialistische jeugdzorg ontvangen. Het ontwikkelproces dat jongeren doormaken in het jongerenwerk kan voor hulpverleners aanleiding zijn om de intensiteit of duur van een hulptraject eerder af te schalen. Dit suggereert dat participatie van deze jongeren in jongerenwerk naast de geboden jeugdzorg een verantwoord alternatief biedt om de druk op de jeugdzorg te verlichten. Benutten van de ervaringskennis van deze jongeren in maatschappelijk betrokken jongerenwerkprojecten (zoals theater op scholen over psychische kwetsbaar-

heid) kan daarnaast bijdragen aan preventie van persoonlijke en sociale problemen onder een bredere groep jongeren.

Aanbevelingen

Om vanuit het jongerenwerk bij te dragen aan een positieve ontwikkeling van jongeren en daarmee een verantwoord alternatief te bieden ten aanzien van de druk op jeugdzorg, is het van belang dat het jongerenwerk daadwerkelijk deze ontwikkelmogelijkheden voor jongeren in specialistische jeugdzorg kan bieden. Dit vraagt ten eerste dat het jongerenwerk kan beschikken over laagdrempelige voorzieningen in de wijk waarbinnen deze jongeren zich veilig genoeg voelen om deel te nemen aan activiteiten en ondersteuning te ontvangen. Daarnaast is het van belang dat jongerenwerkers binnen deze voorzieningen over voldoende tijd, middelen en kennis beschikken om aan te sluiten bij individuele ondersteuningsvragen van jongeren en een groepsgericht aanbod kunnen arrangeren gericht op specifieke ontwikkelbehoeften van deze doelgroep.

Ten derde is het nodig dat zorgprofessionals weten welke ontwikkel- en ondersteuningsmogelijkheden het jongerenwerk hun cliënten kan bieden en op welke manier zij binnen hulptrajecten met jongerenwerkers kunnen samenwerken. Steeds meer jeugdzorgprofessionals zijn bekend met de JIM-aanpak (Koper et al., 2020), waarbinnen wordt samengewerkt met een mentor uit het informele netwerk van jongeren. Ook jongerenwerkers kunnen deze rol als belangrijk persoon in de leefwereld van jongeren vervullen en daarmee bijdragen aan een positief hulpverleningsproces. Aanvullend kunnen jongerenwerkers ook faciliteren dat jongeren hun informele sociale netwerk kunnen uitbreiden en hun maatschappelijke participatie kunnen vergroten. Elkaar kennen en elkaar weten te vinden in de wijk is een eerste noodzakelijke stap om te onderzoeken hoe je samen (met betrokkenheid van jongeren zelf) van betekenis kunt zijn voor een positieve ontwikkeling van jongeren en hoe de geboden jeugdzorg daardoor mogelijk eerder kan worden afgeschaald.

Vervolgonderzoek is aan te bevelen naar de samenwerking tussen jongerenwerkers en hulpverleners gericht op de ondersteuning van jongeren in specialistische jeugdzorg. Vanuit ander onderzoek is bekend dat 58% van jongerenwerkaanbieders samen werkt met hulpverlening (De Meere & Stoutjesdijk, 2019), onder andere om als partners informatie te delen over de thuis- en sociale omgeving van jongeren (Leih, 2018). Naast informatie delen suggereert deze verkenning dat de samenwerking tussen professionals ook andere vormen kent, zoals actieve betrokkenheid van jongerenwerkers bij gesprekken tussen jongeren en hulpverleners of laagdrempelig afstemmingscontact tussen professionals. Concrete vervolgvragen zijn: Hoe en waar ontstaat deze samenwerking in praktijk? Hoe kan deze samenwerking bijdragen aan een positieve ontwikkeling van jongeren in specialistische jeugdzorg? Wat zijn redenen dat samenwerking rondom deze doelgroep niet slaagt?

Tot slot maakt deze verkenning duidelijk dat het de moeite waard is om deze ontwikkelmogelijkheden voor deze specifieke groep in het jongerenwerk verder te onderbouwen met wetenschappelijk onderzoek. Via longitudinaal onderzoek met een vergelijkend design kan worden onderzocht wat de feitelijke bijdrage van het jongerenwerk is ten aanzien van een positieve ontwikkeling van deze specifieke groep en of het jongerenwerk daadwerkelijk een verantwoord alternatief biedt om de druk op de jeugdzorg te verlichten.

Toelichting methodische verantwoording

Lectoraat Youth Spot (HvA) heeft in opdracht van het ministerie VWS - werkgroep ABJ (Ambtelijke Beleidsinformatie Jeugd) en Sociaal Werk Nederland via kwalitatief onderzoek in verschillende grote en kleine gemeenten verkend hoe het professioneel jongerenwerk als collectieve welzijnsvoorziening van betekenis kan zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, herstel en versterking van maatschappelijke participatie van jongeren (16-23 jaar) die specialistische jeugdzorg ontvangen.

De geworven jongerenwerkers zijn werkzaam vanuit brede welzijnsorganisaties in zeven verschillende gemeenten, variërend van dorp, stad tot grootstedelijk gebied. Drie jongerenwerkers zijn naast hun ambulante werk of vanuit het jongerencentrum, ook actief op vo-scholen. Via de jongerenwerkers zijn onderzoekers in contact gebracht met jongeren (16 +) en hun hulpverleners. Er is naar gestreefd om in iedere gemeente een triade van jongerenwerker, jongere en jeugdhulpverlener te werven. In vier van de zeven gemeenten ontbrak een jongere of een hulpverlener als respondent. In twee gemeenten zijn twee jongeren of twee hulpverleners geïnterviewd. De zeven jongeren ontvangen specialistische jeugdzorg vanuit 1 of meerdere instanties, zoals pleegzorg, gezinstherapie, verslavingszorg, begeleid/beschermd wonen, jeugdreclassering, psychiatrische zorg en jeugdzorg. Ze hebben uiteenlopende achtergronden en problematieken zoals conflicten thuis, gedrags-, hechtings-, verslavings- psychische problematiek, delinquentie en verslavingsproblematiek. De functies van de geïnterviewde jeugdhulpverleners zijn: jeugdbeschermer, jeugdreclassering, ambulant hulpverlener, pleegzorgbegeleider en GGZ bemoeizorg, gezinstherapeut.

Casus	Jongerenwerker <i>Leeftijd 26-42, M = 33 jaar, waarvan 2 vrouw</i>	Jongeren 16+ <i>Leeftijd 16-22, M=18,5 jaar, waarvan 2 vrouw</i>	Jeugdhulpverlener <i>Leeftijd 22-64, M = 45 jaar, waarvan 2 man</i>
1	1	X	1
2	1	1	X
3	1	x	1
4	1	2	1
5	1	2	2
6	1	1	1
7	1	1	x

Alle respondenten zijn per brief geïnformeerd waarin aandacht was voor de inhoud van het onderzoek, vertrouwelijkheid van gegevens, vrijwillige deelname en contact gegevens van de onderzoeker en een onafhankelijk vertrouwenspersoon. Alle respondenten hebben schriftelijk toestemming verleend voor deelname aan het onderzoek. De studie is voorafgaand aan de dataverzameling voorgelegd aan de Ethische Commissie Onderzoek van de Hogeschool van Amsterdam [referentie: 2021-020210].

In maart 2021 zijn online (via Teams) 20 semigestructureerde interviews afgenomen. Per respondentengroep is een interviewleidraad ontwikkeld op basis van beschikbare literatuur over jongerenwerk voor deze specifieke doelgroep. Tijdens de interviews is doorgevraagd naar concrete praktijkvoorbeelden. In de interviews met jongerenwerkers is aanvullend gevraagd naar hoe zij deze jongeren hierin ondersteunen en in gesprekken met hulpverleners is gevraagd naar in hoeverre ontwikkeling van jongeren in het jongerenwerk mogelijkheden biedt om intensiteit van zorg af te schalen. Elk interview is afgesloten met de vraag wat jongere(n) die specialistische jeugdzorg ontvangen zouden missen als jongeren er niet

voor hen zou zijn. Van alle interviews is een geluidsopname gemaakt, welke vervolgens anoniem verbatim zijn uitgewerkt.

De analyse is uitgevoerd volgens de thematische analyse strategie (Braun and Clarke, 2006). De interviews zijn gecodeerd in MaxQda 2018 voor kwalitatieve data-analyse. In eerste instantie zijn de thema's van de interviewleidraad gebruikt als codes om de data te structureren, binnen deze codering zijn meerdere subcodes aangebracht. Na codering zijn we in de data op zoek gegaan naar ontwikkelmogelijkheden die het jongerenwerk jongeren biedt in specialistische jeugdzorg, gericht op hun persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie. Vervolgens is aan de hand van de gevonden ontwikkelmogelijkheden gezocht naar hoe deze mogelijkheden vanuit jongerenwerkers worden gefaciliteerd. Analyses zijn uitgevoerd door de auteur in samenwerking met een co-onderzoeker.

Literatuurlijst

Abdallah, S. (2017). Struggles for success. Youth work rituals in Amsterdam and Beirut. Amsterdam: University of Amsterdam, Doctoral dissertation.

Abdallah, S., Kooijmans, M. & Sonneveld, J. (2016). Talentgericht werken met kwetsbare jongeren. Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk. Bussum: Coutinho.

Artello, K.; Hayes, H.; Muschert, G. & Spencer, J. (2015), 'What do we do with those kids? A critical review of current responses to juvenile delinquency and an alternative', *Aggression and Violent Behavior* 24, 1-8.

Bagnall, A.-M.; South, J.; Hulme, C.; Woodall, J.; Vinall-Collier, K.; Raine, G.; Kinsella, K.; Dixey, R.; Harris, L. & Wright, N. M. J. (2015), 'A systematic review of the effectiveness and cost-effectiveness of peer education and peer support in prisons', *BMC public health* 15(1), 290.

Batsleer, J. & Davies, B. (2010). What is Youth Work? Exeter: Learning Matters Ltd.

Boendermaker, L., van Goor, R., & Jonkman, H. (Eds.) (2020). Betere ondersteuning voorkwetsbare jongeren in Amsterdam. Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam. <https://www.hva.nl/ondersteuningjongeren/onderbouwing/onderbouwing-website.html>

Boendermaker, L., Abu Ghazaleh, N., Fukkink, R., Mak, J. & Manders, W. (2021). Alle kinderen en jongeren doen mee! Maatschappelijke uitdaging benutten van bronnen in de stedelijke omgeving. Programmatekst HvA Centre of Expertise Urban Education

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Coulston, K. (2010). Somewhere to talk, somewhere to listen. The role of youth clubs in supporting the mental health and emotional wellbeing of young people. London: Clubs for Young People.

Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I., & Golubeva, M. (2014). Working with young people: The value of youth work in the European Union. Brussels: IFC GHK.

Fyfe, I., Biggs, H., Hunter, S., McAteer, J., & Milne, D. (2018). The Impact of Community-based Universal Youth Work in Scotland. A study commissioned by the Scottish Youth Work Research Steering Group. YouthLink Scotland.

Hattum, M. van, De Greef, M., Rijken, R. van der, Golbach, M. & Scholte, R. (2019). Werkzame factoren in de jeugdhulpverlening: Alliantie, clientfactoren en professionalfactoren. Overzicht van projectresultaten, meetinstrumenten en aanbevelingen. Nijmegen: HAN / Praktikon.

Hilderink, A. e.a.. Stelsel in groei. Een onderzoek naar financiële tekorten in de jeugdzorg. Utrecht: AEF, 2020.

Howard, B. (2018). Youth work's contribution to provision for young people with mental health issues, in the Borough of Bury, greater Manchester. Masters thesis, University of Huddersfield.

Koper, N., Creemers, H., Branje, S., Stams, G.J. and Dam, L. van (2020). Effectiveness and working mechanisms of the InConnection approach in multi-problem families: study protocol of a mixed-methods study. *BMC Health Services Research* 20:692 <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05553-3>

Leih, E. (2018). Besparingspotentieel jongerenwerk geschat op 45 miljoen euro. *Jeugdbeleid* 12: 127–134. <https://doi.org/10.1007/s12451-018-0177-y>

Metz, J. (2013). De waarde(n) van het jongerenwerk. Amsterdam: HvA Publicaties.

Metz, J. (2017). The professionalism of youth work and the role of values. *Social Work & Society*, 15(2): 1–16.

Meere, de F., & Stoutjesdijk, F. (2019). Náást de jongeren. De staat van professioneel jongerenwerk in Nederland. Utrecht: Verwey-Jonger Instituut.

Ord, J., Carletti, M., Cooper, S., Dansac, C., Morciano, D., Siurala, L., & Taru, M. (2018). The Impact of Youth Work in Europe: A Study of Five European Countries. Helsinki: Juvenes Print.

Ritchie & Ord (2016). The experience of open access youth work: the voice of young people. *Journal of Youth Studies* 20(3):269-282. DOI:10.1080/13676261.2016.1212162

Sennett, R. (2003). *Respect in a world of inequality*. New York/Londen: Norton & Company.

Sonneveld, J., Metz, J. & Manders, W. (2019). De preventieve kracht van jongerenwerk. Bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet. Amsterdam: HvA, Lectoraat Youth Spot.

Sonneveld, J., Rijnders, J., Metz, J., Van Regenmortel, T., & Schalk, R. (2020). The contribution of professional youth work to the development of socially vulnerable youngsters: a multiple case study. *Children and Youth Services Review*, 118, [105476]. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105476>

Sonneveld, J., Manders, W., Metz, J., Van Regenmortel, T., & Schalk, R. (2021). The contribution of professional youth work to the personal development and social participation of socially vulnerable youngsters: A Dutch longitudinal cohort study. *Child and Adolescent Social Work Journal* 2021 DOI : 10.1007/s10560-021-00765-w

Swierstra, T. & Tonkens, E. (2008). *De beste de baas? Verdienste, respect en solidariteit in een meritocratie*. Amsterdam: University Press.

Wright, E. & Ord, J. (2015). Youth Work and the Power of 'Giving Voice': a reframing of mental health services for young people. *Youth & Policy*, nr 115.